

quod non coronabitur, nisi qui legitime certaverit (2 Tim. 5); ut autem pro Dei gloria legitime pugnemus, oportet, ut quævis adversa pro ejus amore sapienter et constanter patiamur: ut enim ait Clemens Alexandrinus, certamen nostrum duabus opus habet virtutibus, sapientia et audacia (1 Strom. 4). Pugnate ergo adversus rebellem naturam, quæ crucis mortificationem perferre recusat: pugnate sapienter, ita ut illam non opprimatis; sed et pugnate constanter, ita ut adventientes quasque adversitates æquo, patienti et constanti animo pro Dei amore perferatis. Qui si in terris pro Dei gloria pugnaveritis, æternam vobis gloriam dabit Dominus in cælo. Amen.

DE SANCTO AUGUSTINO

CONCIO PRIMA.

Hæc mutatio dextere Excelsi (Ps. 76).

Augustini conversionem tanti faciebat S. Ambrosius, eamque ita Ecclesie utilem fore auspicabatur, ut omnes cæli et terre creaturas ad gaudendum et ad gratias de ea Christo Domino agendas invitaret. *Agamus, inquit, gratias Domino Jesu Christo, qui religioni nostræ tantum ac talem principem dedit. Gaudeamus in Domino, gaudeant angeli tam celebri conversione. Gaudeant cælum terraque: ac benedicant omnes Dominum, qui ad subsidium hominum illuminavit Augustinum* (ser. 92). Celebri huic Augustini conversioni non parum contulit mater ejus Monica jugibus lacrymis et precibus, quas ad Deum fudit; scimus etiam, sanctum Ambrosium non parum eidem favisse monitis, exhortationibus et concionibus suis; hæc tamen conversio potissimum tribuenda Deo, qui Augustinum expugnavit et in virum alterum mutavit. *Quis expugnavit animum Augu-*

stini? Quis superavit? Non argumenta, non vis aliqua verborum, sed Dei duntaxat virtus et clementia (ibid.). De sancti Augustini conversione, quam suo tempore sancta Romana Ecclesia celebrat (1), erit ista concio. Ave.

Dei, Ecclesie et sui ipsius inimicus vivebat Augustinus, dum adhuc juventute floreret: Dei quidem, cui iniquitatibus suis infensus factus erat: *iniquitates vestræ dividerunt inter vos et Deum* (Isa. 59); Ecclesie etiam, quam, sicut alter Paulus, erroribus suis persequabatur: *persequabar Ecclesiam Dei* (Gal. 1); sui tandem ipsius, via iniqua et pessima, qua incedebat: *qui autem faciunt peccatum et iniquitatem, hostes sunt animæ suæ* (Tob. 12). Augustinum ante conversionem dominabatur spiritus voluptatis, spiritus erroris et spiritus obstinationis. *In corde ejus degebat spiritus voluptatis, qui contrarium est Deo: in mente ejus residebat spiritus erroris, qui sacris Ecclesie institutis opponitur: in ejus anima regnabat spiritus obstinationis in peccato, qui saluti ejus adversabatur.* Excelsi dextera cor, mentem et animam Augustini mutavit: per gratiam enim Dei 1. hic voluptuosus mutatus est in penitentem eximium: 2. hic hæreticus mutatus est in Ecclesie Doctorem celeberrimum: 3. hic homo obstinatus in peccato mutatus est in virum perfectissimum.

I PARS.

*Augustinus voluptuosus mutatus est
in penitentem eximium.*

Illicitis voluptatibus adeo ante conversionem suam inhiabat Augustinus, ut præter eas nil aliud optare videretur: *quid enim*

(1) Diem festum Conversionis hujus S. Doctoris Ecclesia celebrat die quinta maji; atque ex hoc ipso quod celebrat hujusmodi festum, patet quod eam conversionem prorsus perfectam et sanctam credit, juxta regulam S. Thomæ, quod non celebratur festum in Ecclesia nisi pro aliquo sancto. N. E.

tunc desiderabam, nisi amare et amari? (Conf. 1, 13). Infelix ille voluptatum amore ita eum captivum detinebat, ut ejus dominio, ejusque tyrannidi penitus subderetur; *accepit in me sceptrum vesana libido et ambas manus ei dedi* (ib. 2). Animum ejus ita occupaverat illa lasciviendi cupido, fœdisque libidinibus ita adhaerebat, ut eis valedicere sibi impossibile videretur. Jamvero per Dei gratiam amoris venerel igitur in corde ejus extincto, lasciviæ vincula fuere dissoluta, obscenæ hujus passionis jugum excussum; et Augustinus, venena malignitatis expuens, fructus dignos pœnitentiæ fecit. Hic enim voluptuosus mutatus est in præclarum pœnitentem, qui 1. amare flevit; 2. peccata sua palam confessus est; 3. durioris pœnitentiæ operibus adhaesit.

1. Devotionis et pietatis lacrymæ ex oculis Augustini sæpe manebant; et tunc præcipue, cum hymnos et psalmos in Ecclesia decantari audiebat. Et doloris etiam et compunctionis lacrimas familiares habuit; exitus aquarum crebro deduxerunt oculi ejus; nec præteritorum recordari poterat peccatorum, quin amaras funderet lacrymas quas *panem suum quotidianum* vocabat (medit. 32): quia sicut pane corpus, ita lacrymis anima ejus quotidie saginabatur. Verum est, quod durum diu habuerit cor Augustinus; tandem vero hanc petram percussit Deus et fluxerunt aquæ, ac torrentes lacrymarum inundaverunt. Diu Augustinus titubaverat, vacillaverat et ad Deum converti nolens voluerat; tandem oculis suæ misericordiæ respexit illum Christus, et ipse, sicut alter Petrus, flevit amare: *ego, inquit, dimisi habenas lacrymis et proruperunt flumina oculorum meorum et flebam amarissima contritione cordis mei* (Conf. 8, 12). Non semel dumtaxat amaras compunctionis lacrymas fudit Augustinus, verum et toto deinceps vitæ suæ tempore *vir lacrymarum* fuit, qui ad delenda crimina copiosas doloris semper fudit lacrymas; ac præcipue circa vitæ suæ finem, in quo psalmos pœnitentiales magnis characteribus in cubicali sui pariete scribi curavit: eosque e cubili, in quo ipse decumbebat infirmus, legens et recitans, ad dolorem excitabatur et ex illius oculis uberrimi

duo scaturiebant lacrymarum fontes, quousque Deo spiritum reddidit. Ecce virum vere pœnitentem, qui ob perpetrata peccata amare flevit; et qui etiam peccata sua palam confessus est.

2. Nihil peccatoribus in hoc mundo durius, quam quod gravia, enormia et pudenda, quæ perpetrarunt, peccata confessorio clam declarare teneantur. Quam durius autem foret, si a nobis Deus exegisset ut peccata nostra, quantumvis occulta et pudenda, publice confiteremur et in medio foro, in comitiis, in ecclesiis et quibusque locis, in quibus adesset populi concursus, ea propalarem! Hoc quidem nos supra modum experiremur durum: ino et hoc importabile nobis videretur. Quid vero, si Deus ad peccata nostra scribenda, typis mandanda et quasi in æternum publicis juris facienda coegisset? Quid si Deus ad peccatorum nostrorum registram publicum componendum adstrinxisset, quo omnibus nota, clare nota et semper nota fieri potuissent? Hoc sane onus gravissimum censeretur, et vix reperiretur, qui jugo huic collum subderet, quique peccatorum suorum historiam conscribere, cunctisque notam facere vellet. Augustinus autem tanto ardore pœnitentiam amplexus est, ut peccata, quæ quoad culpam et quoad penam per lustrales baptismi aquas sibi remissa fuerant, scripta et publica confessione manifestare voluerit. Non ore solum et verbis mox transeuntibus, etiam scriptis permanentibus perditam et dissolutam vitam suam notam fecit, ac turpitudines suas propalavit. Et sicut alii ut posteriorum æstimationem sibi conciliant, suorum eis præclare gestorum enarrationem relinqui curant, ita Augustinus ad majorem sui confusionem, peccatorum seriem et historiam conscripsit, ut posteris quidquid in vita sua turpe et indecorum patrarat, legendum, carpendum et notandum relinqueret: *ille suorum peccatorum historiam scripsit, cum alii soleant gestorum suorum historiam posteris in sui memoriam relinquere* (S. Thom. a Vill.). Augustinus ergo fuit insignis pœnitens, qui graviora sua peccata confessione scripta manifestavit: et qui etiam durioris pœnitentiæ operibus adhaesit.

3. Non sufficit, quod peccator in doloris actus prorumpat

et quod malitiam suam oris confessione evomat, nisi et Deo satisfaciatur: *non sufficit penitenti mores in melius commutare, a malis recedere, nisi et de iis, quæ mala facta sunt, satisfaciatur Domino* (S. August. hom. 50). Augustinus autem pœnalibus operibus Deo satisfacere læsumque ejus honorem ad ultimum usque vitæ exitum resarcire non destitit. Postquam enim in civitate Mediolano sancto Ambrosio baptizatus fuit, Romam una cum sancta matre Monica se contulit. Ubi cum hiemasset, matricque ægrotanti, morienti et mortuæ ultima charitatis officia persolvisset (1), secunda navigatione Carthaginem Africæ civitatem feliciter appulit. Unde cito discessit et ad rura secedens, triennio ibi permansit, jejuniis, orationibus, aliisque pœnitentiæ operibus deditus ac legis divinæ meditationi die et nocte totaliter intentus. In quibus postmodum operibus, ut monachus, ut presbyter et ut episcopus, quousque diem clausit extremum, constanter perseveraverit. O eximium pœnitentem, qui amaras lacrymas fudit, qui confessione scripta peccata sua cunctis manifestavit et qui arctioris pœnitentiæ operibus adhesit! Jamvero quam pauci Augustinum pœnitentem imitantur! Innumeri eum peccantem sequuntur et paucissimi cum ipso pœnitentiam sectantur. Imo nullus fere est, qui de perpetratis peccatis pœnitentiam agat: *nullus est, qui agat pœnitentiam super peccato suo* (Jerem. 8, 9). O insensati peccatores, quis docuit vos fugere a ventura ira? Ut quid arbitramini, quod Deum adversum vos iratum absque pœnitentia placare poteritis? ut quid peccatorum remissionem ab illo impetrare putatis absque præviis ullis pœnitentiæ operibus? Fallimini utique: nam Deus, cujus decreta sunt immutabilia, delictorum veniam solis vere pœnitentibus concedere decrevit: *hoc enim pretio Dominus veniam addicere instituit; hac pœnitentiæ compensatione redimendam proponit*

(1) Non Romæ, sed apud Ostia Tiberina (*Fiumicino*) ad superos evolavit beata Monica, prout habet Breviarium Romanum, et constat ex libro Confessionum S. Augustini. N. E.

impunitatem (Tertul. de pœnit. 6). Si ergo peccastis, pœnitentiam agite. Imitamini Augustinum, qui ex peccatore voluptuoso mutatus est in perfectam pœnitentem; *et qui ex viro hæretico mutatus est in celeberrimum Ecclesiæ Doctorem.*

II PARS.

Augustinus hæreticus mutatus est in celeberrimum Ecclesiæ Doctorem.

Hæretici sunt arbores malæ, quæ malos fructus faciunt; sunt genimina viperarum, quæ venena sua Ecclesiæ infundunt; sunt magistri mendaces et maligni, qui contagiosa sua doctrina animas perimunt. Attamen et hi perditionis filii si pœnitentiam agant, Deoque subiciantur, in Abraham filios mutari, bonos fructus edere et Ecclesiam illustrare possunt. Hoc quidem peragere possunt; et hoc revera fecit Augustinus, qui cum ante conversionem variis hæreticorum sectis nomen dedisset, malignitatis suæ venena in conversione expuit; evasitque Doctor celeberrimus, cujus scientia fuit sol, flumen et propugnaculum. Fuit 1. *sol*, quo illustravit Ecclesiam: 2. *flumen*, quo eam irrigavit: 3. *propugnaculum*, quo illam defendit.

1. Augustinus, inquit Remigius Antiodorensis, *fuit inter doctores quod sol inter planetas* (in 2 ad Cor.). Fuit quidem sol inter doctores ratione eminentissimæ et fulgentissimæ scientiæ suæ: etenim sicut omnes alii planetæ a sole lumen suum accipiunt, ita et omnes doctores, qui a tempore Augustini in Ecclesia floruerunt, ab ipsius scientia, tanquam sole suo, illuminantur. Idem Remigius ait, quod *alii doctores comparantur stellis et Augustinus soli*, quia sicut sol totum lustrat et illustrat orbem, ita Augustinus, veluti doctorum sol, fulgentissimis doctrinæ suæ radiis, universam Ecclesiam mirabiliter illustravit. Solem cœlo affixit Deus, non ut isti solum, vel illi, verum ut omnibus hominibus lucret: sic Augustinus per scientiam suam sol est orbis ecclesiastici, quia per eam omnibus

fidelibus lucet, eosque omnes illuminat. *Lucet* philosophis, quos docet nodosas rerum naturalium difficultates solvere: *lucet* theologis, quibus abditissima divinæ gratiæ et sanctissimæ Trinitatis mysteria perfectissime explicat: *lucet* sacrarum scripturarum expositoribus, quibus reconditos quosque sacrarum scripturarum sensus evolvit: *lucet* pluribus Ecclesiæ conciliis, quæ ex Augustini libris illa fidei decreta sumpserunt, quæ fidelibus credenda proposuerunt: *lucet* multis summis Pontificibus, qui ex scriptis ejus illa hanserunt oracula, quæ protulerunt: *lucet* casuistis, qui ex ejus doctrina præclaras casuum conscientiæ solutiones sumpserunt: *lucet* controversistis, quibus arma ad debellandos hæreticos præbuit: *lucet* omnibus peccatoribus, quibus fortissima argumenta et rationes urgentissimas ad abrenunciandum peccatis reliquit. Augustinus ergo effectus est doctor celeberrimus, cujus scientia quasi sol illustravit Ecclesiam: *et cujus scientia fuit etiam flumen, quo illam irrigavit.*

2. De Salomone nemo ambigit, quin vir doctissimus et sapientissimus fuerit, cum de ipso sacra dicat scriptura: *dedit Deus sapientiam Salomoni et prudentiam multam nimis et latitudinem cordis, quasi arcnam, quæ est in littore maris. Et præcedebat sapientia Salomonis sapientiam omnium Orientalium et Ægyptiorum: et erat sapientior cunctis hominibus* (III Reg. 4). Ut autem explicetur maxima hæc Salomonis scientia, eam flumini similem asserit divina scriptura: *impletus est, quasi flumen, sapientia* (Ecccl. 47). Et talis censetur etiam Augustini scientia: hæc non fuit quasi stillicidium, vel quasi rivulus, sed quasi flumen. Imo ejus doctrina videtur quasi multa flumina, simul collecta, per universum orbem ecclesiasticum fluentia: ut enim ait sanctus Prosper, *istius ore flumina librorum cunctum effluere per orbem* (de ingr. 3). Qui sedulo sanctorum Patrum scientiam scrutabitur, facile adnotabit e cujuslibet eorum ore aliquod aquæ vivæ, seu sapientiæ salutaris et divinæ flumen effluxisse. *Ex Chrysostomi ore* flumen fluxit aureum: propter aureum enim eloquentiæ flumen vocatus est Chrysostomus. *Ex ore* sancti Gregorii Nazianzeni

manavit flumen sapientiæ profundum: ipse namque in altissima mysteria magno cum verborum ac sententiarum pondere sese ulro infert. *Ex ore* Ambrosii fluxere aquæ sapientiæ dulces et salubres: ipse enim dicendi genus habet sententiarum ubertate referunt, verbiisque fluens lectissimis. *Ex ore* Bernardi exiit fluvius mellitus; hic quidem tanto cum lepore, tantaque suavitate loquitur, ut merito Doctor Mellifluus nuncupetur. *Ex ore* sancti Gregorii profluxit flumen lavans et sanctificans animas; ejus etenim sapientiæ ubique moralis quadam exemplorum et similitudinum copia lectorem a peccato revocat et ad virtutis amorem allicit. *Ex ore* divi Hieronymi egressus est fluvius sapientiæ pretiosus et abundans; ipse namque pretiosa et ampla edidit volumina, in quibus tum scripturas in sensu literali interpretatur, tum virtutis præcepta omni hominum statui præscribit, tum hæreticos insectatur, tum alia multa stylo gravi et doctissimo prosequitur. At ex ore Augustini, qui uberrimus, copiosissimus et subtilissimus fuit, non unum solum, sed mille prodierunt sapientiæ et scientiæ flumina, eaque aurea, profunda, suaviter fluentia, salubria, mellita, uberrima et in omni perfectionis genere completa, quibus totum ecclesiasticum orbem irrigavit; et ut loquitur Mantuanus: *flumina diffundens per mille volumina misit.* Augustinus ergo factus est doctor celeberrimus, cujus scientia quasi flumen, universam irrigavit Ecclesiam: *ac etiam quasi propugnaculum, quo illam defendit et tutatus est.*

3. Augustinus episcopus, inquit sanctus Prosper, erat acer ingenio, suavis eloquio, sæcularis literaturæ peritus, in ecclesiasticis laboribus operosus, in quotidianis disputationibus clarus, in questionibus solvendis acutus, *et in revincendis hæreticis circumspexus* (de vit. contempl. 3, 3). Addit Cassiodorus Augustinum fuisse *captissimum disputatorem* (prolog. sup. Psalt.): proinde sanctus ille Antistes, hæc circumspeditione et disputandi arte munitus, contra hæreticos bella movebat, adversus infensissimos illos Ecclesiæ hostes disputationes instituebat et lupos illos rapaces a Christi ovili arcebat, imo et eos sæpe in Christi oves mutabat et ideo vere erat Ecclesiæ

propugnaculum, quia eam ab hæreticorum rabie defendebat. Omnibus notum est, quod Augustinus *Felicem* hæreseos Manicheorum obstinatissimum sectatorem, *Vincentium Victorem*, quem omnium hæreticorum audacissimum vocat Baronius, *Leporium*, Circumcelliones multos, Pelagianos complures, Arianos innumeros et infinitos alios hæreticos debellaverit et ad Ecclesiæ unitatem perduxerit. Quod autem mirum est, sanctus ille Antistes, in libris suis non solum de sui temporis hæreticis triumphavit, verum et de hodiernis triumphat; ac sicut dum in hoc mundo viveret, mirabili sua scientia pro Ecclesia adversus hæreticos pugnavit, ita et modo scientia sua adversus hæreticos pro Ecclesia decertat. Hinc dici potest, quod Augustinus scientia sua sit perpetuum Ecclesiæ adversus hæreticos propugnaculum, quia in libris suis modum et ordinem reliquit, quo Ecclesia de hæreticis omni tempore triumphare valeat: *non solum ipse de hoste victoriam referens triumphavit; quin etiam posteris certandi et vincendi ordinem reliquit* (S. Fulgent. l. 2 de verit. prædest. 2, 18). Ecce quomodo Augustinus hæreticus mutatus sit in Doctorem Ecclesiæ celeberrimum: *demum Augustinus obstinatus in peccato mutatus est in virum perfectissimum.*

III PARS.

Augustinus obstinatus mutatus est in virum perfectissimum.

Aliqui in peccato ita obdurescunt, ut nunquam emendentur et in melius mutantur; alii ita obstinantur, ut non solum non emendentur, verum et deteriores semper fiant; tertium obstinatorum genus novit Hugo a sancto Victore; eorum scilicet, qui cum minus obdurati sint, aut totaliter obstinati non sint, *ex correctione proficiunt* (lib. 2 de claustro anim. c. 15). Et istius generis hominum in peccato obstinatorum fuit Augustinus; corruptis enim et pessimis suis moribus non

adhæsit invincibiliter; quinimo per Dei gratiam victa et relicta cordis obstinatione, mutatus est in virum perfectissimum, qui puritate, humilitate et charitate floruit: 1. *puritate*, quæ est dispositio ad perfectionem; 2. *humilitate*, quæ est fundamentum perfectionis; 3. *charitate*, quæ fastigium et culmen est perfectionis.

1. Puritas, inquit Doctor Angelicus, *sumitur per elongationem a peccato*; eo enim quis purior dicitur, quo a peccatorum sordibus magis elongatur. Et hæc puritas est dispositio ad perfectionem necessaria, quia sicut ad cælum quis ascendere nequit, nisi terram prius reliquerit, ita nec ad perfectionis et virtutum omnium apicem quis ascendere potest, nisi a peccatis se elongaverit et ab iis animam suam purificaverit. En primam dispositionem quam adhibuit Augustinus, qui per Dei gratiam, cui fideliter cooperatus est, ab omni peccatorum genere se penitus elongavit: *gratiæ tuæ deputo, quod peccata mea tanquam glaciem soloisti* (Conf. 2, 3). Per Dei gratiam Augustinus ita purus evasit, ut perpetrata peccata deleverit et a peccatorum sordibus animam suam laverit; per eandem Dei gratiam ita deinde purus factus est, ut, relicto vitæ tempore, ab omni inquinamento peccati abstinuerit. Non solum valedixit mundo qui eum deceperat, mulieribus quæ eum corruperant et erroribus qui eum excecaverant, non solum se elongavit ab hæresibus, a fœdis libidinibus et a gravibus aliis criminibus, quibus addictus fuerat; verum ita animæ puritatem coluit, ut levissima quævis peccata, imo et levissimorum peccatorum umbram procul a se fugaverit. Ecce quomodo ad perfectionem tetenderit Augustinus. Primo puritatem sectatus est, quæ est dispositio necessaria ad perfectionem: *Deinde humilitati adhæsit, quæ est perfectionis fundamentum.*

2. Neminem latet, humilitatem esse omnis perfectionis fundamentum, nec posse aliquem ad perfectionis apicem pervenire, nisi prius humilitatem sectatus fuerit et humilitatis fundamentum posuerit. Hoc non latebat Augustinum, qui eos, qui de perfectione acquirenda cogitant, monet, ut prius hu-

militatis fundamentum jaciunt: *si cogitas magnam molem construere celsitudinis, cogita prius de fundamento humilitatis*. Hoc quidem docuit; atvero quod aliis faciendum docuit, hoc et ipse fecit, atque ut ad perfectionis fastigium perveniret, de humilitatis fundamento serio cogitavit et profundissimæ humilitati sic adhæsit, ut *neque ambitiosus quisquam ita gloriam affectaverit, sicut ille contempitum* (D. Thom. a Vill.). Quidam humiles non esse volunt, sed videri et ab hominibus æstimari. Augustinus non humilis videri, sed humilis esse voluit; hominum enim æstimationem, applausus et laudes non ambiebat, nec emendicabat, imo parvipendebat et fugiebat. Ab omnibus laudabatur, et ipse in domo Dei latere, contemui, et despicere desiderabat; a cunctis honorabatur, et ipse honores timebat et pro viribus declinabat; a cunctis virtutes ejus prædicabantur, et ipse in sui confusionem propria peccata scriptis mandabat et propalabat: ubique tamquam Doctor præstantissimus et scriptor celeberrimus proclamabatur, ipse vero a quolibet doceri optabat et scripta sua in multis arguebat, damnabat, ac retractabat: ipsum omnes veluti hominem aliis hominibus majorem et celo dignum inspiciebant, ipse tamen se servum servorum dicebat et inferiorem, abjectiorem, ultimumque locum in Dei domo ambiebat: ubique tandem et in omnibus humilitatem profundissimam sectabatur Augustinus. In eo humilitas ejus potissimum eluxit, quod uni Deo tribuebat et ad ipsum referebat quidquid boni in se erat, dicens: *quidquid habeo, a Deo sumpsit, non a me præsumpsi; non enim meo, vel ingenio, vel merito, sed ejus dono sum quidquid laudabiliter sum* (August. epist. 52). Quotiescumque Augustinus in seipso aliquid laudabile spectabat, ad Deum oculos tollebat et in spiritu humilitatis dicebat: *non mihi, sed tibi*. Cum de Deo bene sentiebat, cum Ecclesiæ hostes debellabat, cum populo prædicabat, vel aliud aliquod bonum opus faciebat, omnia Deo tribuebat, dicebatque: *non mihi, sed tibi*. O virum vere humilem! O verum altioris perfectionis sectatorem! Qui humilitati adhæsit, ut perfectionis fundamento; et qui etiam *charitate fulsit, quæ est perfectionis culmen et fastigium*.

3. Verum est, quod tarde Deum amavit Augustinus: *quam sero te amavi!* (in Psal. 147). Verumtamen quo tardius, eo ardentius illum dilexit, nec amplius unquam Deum amare destitit. Jam a Deo petebat, ut totum cor suum sacro charitatis igne accenderet: *totum cor meum flamma tui amoris accendat*. Jam sacro hoc amoris incendio ardens, Deum magis et magis amabat, ac in divinos ejus amplexus semper velociter currere exoptabat: *amo te, Deus meus, amo te, et si parum est, amem validius: currat vita mea in amplexus tuos* (Conf. 13, 2). Nunc, ustulante cor ejus hac divini amoris flamma, mirabatur, quam suaviter in corde suo arderet; unde quasi in extasim raptus, exclamabat: *o ignis sancte, quam suaviter ardes, quam secreta lucas, quam desideranter aduris! Væ illis, qui ex te non ardent, qui per te non lucent* (Med. 36). Nunc charitatis divinæ flamma totaliter ignitus, sic Deum alloquebatur: *Domine, valde exultat in te anima mea, dum cogitat, quod tu sis Deus meus. Verum, o rex gloriæ, tanta te dilectione prosequor, quod si per impossibile fieri posset, ut Augustinus esset Deus et tu esses Augustinus, omnino vellem ego fieri Augustinus, ut tu fieres Deus*. Innumeros hujusmodi alios amoris sui in Deum actus elicere conserverat Augustinus, ejus cor amoris divini igne indesinenter ardebat; et ejus charitas ad proximum extendebatur. Probe noverat sanctus Pontifex, quod non perfecte amaretur Deus, si simul cum Deo non amarentur homines, quos Deus fecit; quapropter ut doctor, et ut Ordinis religiosi institutor, et ut prædicator, et ut episcopus, homines amare, iisque benefacere non destitit. *Ut sanctæ Romanæ Ecclesiæ Doctor*, tot pius, sanctos et fideles utiles libros conscripsit, ut unius universitatis potius, quam unius hominis opera esse videantur: *ut religiosi Ordinis institutor*, regulam rationi, æquitati et perfectioni ita consonam delineavit, ut plus quam quadraginta Ordines diversi eam amplexi sint: *ut concionator*, prædicationis officio assidue vacabat, tantaque ejus effluebat eloquentia, tanta in dicendo vis et solertia, ut auditores ad Dei amorem excitaret, eorumque omnium admirationem sibi facile conciliaret: *ut epi-*

scopus, omnes boni pastoris partes perfecte adimplevit, omnesque, quas ipse in aliis episcopis virtutes desiderabat, in gradu eminenti possedit, et præcipue zelum salutis animarum, quo continue ardebat. Unde pro fidelium salute indesinenter laborans, ei dicebat: *nolo saluus esse sine vobis, nolo saluus esse sine vobis*. O virum mirabilem! O mirandam Augustini conversionem, qui ex viro voluptuoso in penitentem eximium, ex viro hæretico in Doctorem Ecclesiæ celeberrimum, et ex viro obstinato in hominem perfectissimum mutatus est! Miramini sancti hujus Antistitis conversionem, simul atque ejus exemplo convertimini ad Dominum Deum vestrum. Augustinus, ut semetipsum ad morum conversionem excitaret, plurimorum utriusque sexus sanctorum, qui sanctissime in hoc mundo vixerant, sibi proponebat exempla, dicebatque: *non poteris tu, quod isti et istæ!* Sic et vos, o peccatores, ut ad Deum convertimini, mirandum Augustini exemplum mente revolvite; illud sæpe animis vestris objicite, et intra semetipsum quisque dicat: si Augustinus pravitatis suæ vincula disruptit, cur ego funes peccatorum meorum non frangam? Si Augustinus peccatis, quibus addictus erat, valedixit, cur ego iis quibus addictor, non valedicam? Si Augustinus ad Deum totaliter conversus est, cur ego ad Deum totaliter non convertar? Hoc dicite et ad Deum in toto corde vestro convertimini: *pœnitimini et convertimini, ut deleantur peccata vestra* (Act. 3, 19), et ut æternam beatitudinem consequi valeatis. Amen.

CONCIO SECUNDA.

Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi (Psal. 37, 3).

Cum certo certius constet, omnium hominum corda esse incomprehensibilia, Deumque solum esse cordis humani scrutato-

rem et comprehensorem, quis capacissimum, nobilissimum et sublimissimum Augustini cor penetrare valeat? Cor sane illud magna videtur provincia, quam lustrare difficillimum; est labyrinthus, cujus intima obscura et humano sensui impenetrabilia, vel potius est quasi paradus Dei, in quo latent arcana, quæ non licet homini loqui. Omnium patet oculis eminentissima pereximii Doctoris illius scientia, aurea insignis illius prædicatoris eloquentia, ardentissimum vigilantissimi pastoris hujus zelus et fulgentissima illustrissimi illius religiosorum patriarchæ virtutes. Norunt omnes, eum tot protulisse oracula, quot verba; ejusque scripta tamquam prodigia a cunctis spectantur. Cor autem sanctissimi illius sanctæ Romanæ Ecclesiæ patris et protectoris scrutari, varios ejus recessus, pios illius motus et sanctos affectus rimari vix aliquis pertentabit. Ad illud tamen cor altum in spiritu humilitatis accedere propono; non tam ut ea, quæ in eo recondita habentur, evolvam, quam ut quibus sagittis confectum et vulneratum fuerit, explicare pertentem: Deo quidem dicere poterat Augustinus: *sagittæ tuæ infixæ sunt mihi*, quoniam in cor ejus plures Deus sagittas infixerat. Videamus, quibus sagittis transfixum fuerit cor Augustini. *Ave*.

Cor hominis est scopus, in quem sagittas collineat Christus, non ut illud confodiat et trucidet, verum ut illud flectat, si-bique acquirat. Si autem Doctori Seraphico (serm. 3 *Pent.*) fidem adhibeamus, tres habentur spirituales sagittæ, quas in hominum corda vibrat Christus sagittæ scilicet doloris, timoris et amoris: *sagittis doloris* corda conterit; *sagittis timoris*, corda concutit; *sagittis amoris*, corda emollit. Sagittis sauciabatur Magdalena, cum stans retro pedes Domini, amare flevit, suisque lacrymis pedes ejus irrigavit: *lacrymis cœpit rigare pedes ejus* (Luc. 7). Sagittis timoris ferri optabat Vates regius, dicens: *conspice timore tuo carnes meas* (Psal. 118). Sagittis amoris graviter vulneratum erat Sponsi sacri cor, cum Sponsam alloquens, dicebat, *vulnerasti cor meum, soror mea Sponsa* (Cant. 4). Jamvero non unico, imo triplici sagittarum genere vulneratum gessisse cor divus Augustinus; cordi enim ejus infixæ fuerunt 1. sagittæ doloris; 2. sagittæ timoris; 3. sagittæ amoris.

I PARS.

Cordi Augustini infixæ fuerunt sagittæ doloris.

Adhuc adolescens Augustinus, totus inserviebat mundo, totus voluptatibus, totus peccato. Ad se tandem per Dei misericordiam reversus, arctissimam suscepit penitentiam, totoque vitæ suæ tempore cordi ejus infixæ mansit doloris sagittæ. Doluit enim et acerbissimo dolore sauciatum est cor ejus, 1. quia in Deum graviter peccaverat; 2. quia scientia sua male usus fuerat; 3. quia Deum tarde amaverat.

1. Peccaverat Augustinus, multisque et gravissimis carnem et animam suam peccatis inquinaverat; et quod pejus est, peccatis suis ita pertinaciter adhærebat, ut diu sacris gratiæ vocantis impulsibus, importunis piæ matris precibus, concionatorum quorumcumque verbis, internisque propriæ conscientiæ vocibus et angoribus pertinaciter resisteret. Trahebat divina gratia et ipse divinis ejus motibus assistebat; rogabat mater et ipse ei obtemperare renuebat; hortabantur concionatores et ipse eorum verba parvipendebat; intus stimulabat eum conscientia et ipse importunos ejus morsus sopire conabatur, ut in peccatis libere perseverare posset, tantamque in peccatis degustabat suavitatem, ut nihil magis timere videretur, quam a peccatis sanari et resurgere: *delectatus morbos carnis et mortifera suavitate, sanari timebam* (Aug. Confes. 2, 7). Denique Augustinus, abundantiori divinæ gratiæ lumine superfus, majestatem Dei in quem peccaverat, perfectius agnovit, legendum conscientiæ suæ statum adnotavit, ac tactus dolore cordis intrinsecus, ingemuit, amare flevit, eaque toto corde detestatus est peccata, quæ adversus divinam majestatem inique perpetraverat. Nec semel dumtaxat, aut iterum de peccatis doluit Augustinus; cordi ejus ita infixæ stetit doloris sagittæ, ut reliquo vitæ suæ tempore de iis dolerit et continuos doloris actus elicerit. Sæpe in excessu mentis

et doloris supplex a Deo veniam petebat, dicens: *miserere mihi miserrimo peccatorum, indigna agenti et digna patienti* (medit. 38). Sæpe in amaritudine animæ suæ lacrymarum torrentes fundebat: *dimisi habenas lacrymis et proruperunt flumina oculorum meorum* (Conf. 8, 12). Aliquando præ magnitudine doloris quo angebatur, exclamabat; *væ, væ, quibus gradibus deductus sum in profunda inferni* (ibid. 3, 7). Aliquando ingravescebat ejus dolor eo quod non se cito emendaverit, et per multos annos peccata peccatis addiderit: *ubi peccata mea emendare debui peccata peccatis addidi* (medit. cap. 39). Aliquando tandem, præ nimio quo afflictabatur dolore, suam deflebat miseriam, seque infelicissimum censebat eo quod in Deum suum toties peccasset, dicens: *nihil est infelicius felicitate peccantium* (August. ep. 5). Unde divus Augustinus vere doloris et lacrymarum filius dici debet, non solum quia fleatibus continuis eum sancta mater Monica Christo genuerat; at etiam quia ob peccata, quæ in Deum perpetraverat, cor ejus sagittis doloris confixum fuit. Deinde doluit etiam et amare flevit Augustinus, *quia scientia sua non bene usus fuerat*.

2. Mirabilis et portentosa fuit divi Augustini scientia, eamque usque ad sidera extollunt omnes, qui viri illius sanctissimi, pariter et doctissimi, elogia contextunt. De eo dicit Martinus V summus Pontifex, quod acumen Aristotelis, Platonis eloquentiam, prudentiam Varronis, Socratis gravitatem, auctoritatem Pythagoræ, Empedoclis solertiam et præcellentes quasque omnium antiquorum philosophorum qualitates in se uno collegerit. De eo Possidius episcopus ait, quod fuerit *Pater Patrum, Doctor Doctorum, par angelis in fervore, par prophetis in absconditorum mysteriorum revelatione, par apostolis in predicatione, imago divinitatis, abyssus sapientiæ*. Alii de Augustino, ejusque scientia disserentes, eum naturæ miraculum, ingeniorum apicem, gratiæ divinæ defensorum, prædestinationis æternæ interpretum, veritatis linguam, errorum clavam et flumen quod uberrime per omnes Ecclesiæ campos excurrit, vocant; illumque gloriosis aliis insignant titulis,

quibus scientiam ejus fuscissimam, subtilissimam et supereminentissimam fuisse constat. Jamvero heu! Augustinus, juvenilibus annis, pretiosissimo illo scientiæ suæ thesauro non bene utebatur; eam enim ad vanas hominum laudes aucupandas, ad placendum magnatibus, ad emendandos principum favores, ad hæreses propagandas et ad Ecclesiam impugnamdam insu-mebat. Tandem postquam vir ille doctissimus ad se et ad Deum Patrem misericordiarum reversus est, doluit et amarissime flevit, quod scientia sua ad Dei gloriam et ad Ecclesiæ Catholicæ utilitatem usus non fuerit. *Dolebat* Augustinus, quod exitiosæ Manichæorum sectæ nomen dederit, quodque novem annorum spatio scientiam ad eorum errores propugnandos adhibuerit. *Dolebat* et ingemiscebat, quod infausta illa Fausti, tunc Manichæorum aesignani, doctrina quasi dementatus, a partibus illius adversus Ecclesiam steterit: *dolebat* et quasi alter Jeremias flebat, cum mente revolvebat, se tanto affectu literis incubisse non ut Deo placeret, sed ut magnatibus adularetur, utque favorem et amicitiam illorum sibi conciliaret: *dolebat* tandem, ejusque cor doloris sagittis acerbissime cruciabatur, cum recogitabat, quod Antonius, alique viri sancti, speculativarum et scholasticarum scientiarum ignari cælos raperent, dum ipse cum scientia, qua non bene usus erat, in damnationis æternæ periculo versaretur: *surgunt indocti et cælum rapiunt, et nos cum doctrinis nostris, sine corde, ecce ubi volutamur, in carne et sanguine* (Confes. 8, 7). Postremo doluit D. Augustinus, ejusque cor sagittis doloris confixum est, *eo quod Deum tarde amaverit*.

3. Minus sane et forte nullo modo Deum amaverat divus Augustinus, calente juvenia, quia se totum creaturarum amori consecraverat, et ut ipse de seipso loquitur, *inhiabam honoribus, lucris, conjugio*. Itaque vir ille doctissimus a peccatorum suorum cœno surgens, perfectusque bonitatem, clementiam et alias Dei perfectiones agnosceus, gravissimo augebatur dolore, seque infelicissimum censebat, eo quod Deum tarde amasset. Et dolorem internum, quo cruciabatur, explicabat, dicens: *sero te amavi, o tam nova et antiqua pul-*

chritudo! vœ tempori illi, quando te non amavi (Soliloq. 31). Vix ad Deum conversus Augustinus, gustavit quam bonus esset Dominus, tantamque ex Dei conversatione et amore percepit suavitatem, ut omnia alia a Deo, ipsi vilia, insipida et amara viderentur: *quidquid mihi præter Deum est, dulce non est* (in Psalm. 26). Tunc suave experiebatur illicitis carere voluptatibus, ad quas antea anhelarat; tunc maxima illi fuit suavitas valedixisse creaturis, quas antea nimis amaverat; tunc maximo afflicebatur dolore, eo quod creaturas nimium ab adolescentia sua, Deum vero parum et tarde amasset: *sero te amavi, o tam nova et antiqua pulchritudo; sero te amavi et tu intus eras et ego foris*. Doluerat Augustinus eo quod in Deum peccasset: doluerat eo quod scientia sua non bene usus fuisset; dolebat potissimum eo quod Deum tarde amasset. Ecce primam sagittam, qua configebatur cor Augustini: *sed ejus cordi infixa etiam fuit sagitta timoris*.

II PARS.

Cordi Augustini infixa sunt sagittæ timoris.

Timoris mali sagittis sauciabatur cor Augustini ante conversionem ejus: quoniam illicitis voluptatibus privari, penitentia opera facere et virtutum christianarum exercitio se dedere pertimescebat. Post conversionem timore sancto sagittatum est cor ejus, quia timuit dignitates, peccata et Dei judicia. Timuit 1. ad dignitates ecclesiasticas evehi; 2. peccatis etiam minutissimis inquinari; 3 ad formidandum Dei judicantis tribunal sisti.

1. Certum est, quod *episcopus tot sit animarum reus, quot per ejus negligentiam et prava exempla depereunt* (Petr. Dam. epist. 9). Certum est, teste Laurentio Justiniano, quod *onus grave et valde formidabile esse comprobatur animarum regimen* (de discip. et conver. monast. c. 9). Quanto enim quis in Ecclesia sublimior fuerit, pluresque animas regi-

mini sua commissas habuerit, tanto majora ab eo exigentur; et ut dicit Spiritus Sanctus, *judicium durissimum his qui præsunt fiet* (Sap. 6). Hæc omnia perfectissime considerabat et agnoscebat Augustinus; propterea ad Valerium scribens, sic eum affatur: *ante omnia peto, ut cogitet religiosa prudentia tua, nihil esse in hac vita et maxime hoc tempore hominibus acceptabilis episcopi officio, si perfunctorie et adulatorie res agatur; sed revera nihil est in hac vita et maxime hoc tempore difficilius, laboriosius et periculosius* (epist. 148). Et ideo Augustinus, hujusmodi periculum animadvertens, ad ecclesiasticas dignitates sublimari timebat; ac tantopere episcopale onus subire reformidabat, ut antequam episcopus fieret, illas caverit ingredi civitates, in quibus nosset cathedram vacare; et hoc faciebam, inquit, *ut in loco humili salvarer, ne in alto periclitarer* (serm. 29 de divers.). Unde cum in vltus ad episcopatum vocaretur, sacro illo concussus timore, consecrationis suæ tempore amarissime flevit: *periculosissimum, ait, judicabam hoc ministerium et hinc erant lacrymæ illæ, quas me fundere in civitate, ordinationis meæ tempore, nonnulli fratres animadverterunt* (Ibid.). Ambient alii dignitates, quantum voluerit, iis inhiens, ad eas toto corde anhelet; ad eas sublimari timet Augustinus. Itaque cordi ejus infixæ manent timoris sagittæ, quia ad Ecclesiasticas dignitates sublimari timuit; ei etiam infixæ sunt timoris sagittæ, quia *minimis etiam peccatis inquinari formidavit*.

2. Augustinus post conversionem ad altioris perfectionis fastigium ascendere statuit, et quia ad altioris perfectionis apicem nullus pervenire potest, nisi prius a malo et ab omni peccato declinaverit, levissima quæque peccata a se ablegavit et ipsam peccati umbram timuit. Apud ipsum non bene excipiebantur, qui vel in minimo proximi famam rodere volebant; in cibo et potu apud ipsum plus quam necesse est sumere, nefas fuisse: in ore ejus nulla verba superflua et nulla otiosa; procul ab ipso minima quævis juramenta, procul omnes fabulæ otiosæ, nec erat aliqua venialium peccatorum species, quam non abhorreret et qua coinquinari non timeret. Omnia

peccata venalia inspiciebat Augustinus (ser. 4 *pro defunct.*), velut fœdam quamdam scabiem, vel sicut quasdam postulas, quibus anima nostra fit deformis et ad familiares celestis Sponsi amplexus inepta; et ideo omnia penitus venalia peccata timebat, atque horum potissimum timebat consuetudinem et multitudinem. Consuetudinem quidem timebat, quia ex venialium peccatorum consuetudine gratia celestis negligitur, Dei familiaritas amittitur et a minimis ad maxima gradatim diabolus homines ducit. Multitudinem etiam timebat, quia a multitudine venialium, in mortalia et in infernum homo facile ruit. Unde dicebat, quod si venalia timenda non sint ob eorum gravitatem, timendam tamen eorum multitudinem, quæ in ruinam et perditionem trahere solet. *Noli, inquit, illa contemnere quia minorâ sunt, sed time, quia plura sunt. Quotidiana sunt ista quæ dico, sed tamen peccata sunt, et non sunt levia, quia plura; quia vero quotidiana et plurima, timenda est ruina multitudinis, etsi non magnitudinis* (ser. 2. *Quadr.*). O quot peccatores excæcati et obdurati, qui nec gravissimis quibusque criminibus inquinari timent! E contra quam pius, quam sanctus, quam ab omni peccati labe abhorruit Augustinus! Cujus cor sacri timoris sagittis sauciatum vel minimis etiam peccatis inquinari timuit. Ad hæc cor ejus sancto timore sagittatum *formidanda Dei judicia plurimum timuit*.

3. Quid extremo judicio terribilius, in quo tanta erit in judicando æquitas, in judice foritas, in majestate sublimitas et novitas in facie ipsarum rerum, ut non possit cogitari? Quid formidabilis tenebrosa et amara illa diei iudicii, in qua superius iudex lugubri et horrenda voce corripiens, arguens, increpans, iudicans, indignans, sæviens et condemnans audietur? Quid tandem magis metuendum futuro Christi iudicio, in quo, ut loquitur sanctus Augustinus, « nec cathedræ velatæ, nec sanctimonialium occurrentium atque cantantium greges adhibebuntur ad defensionem, ubi cœperit accusare conscientia et conscientiarum arbiter iudicare? (ep. 203 *ad Max.*) ». Extremo certe hoc iudicio nil terribilius. Quapropter Augustinus formidandis illis Dei iudiciis timens, et sacri hujus timoris sa-

gittis vulneratus in hæc verba prorupit: « tot iudiciis inops adstabo, quot me præcesserunt in opere bono; tot arguentibus confundar, quot mihi præbuerunt bene vivendi exempla; tot vincat testibus, quot me monuerunt utilibus sermonibus, sequæ imitandos iustis dederunt actionibus. Domine mi, non suppetit quid dicam, non occurrit quid respondeam, et cum jam interisim sævo illi discrimini, torquet me conscientia, cruciant cordis arcana, totusque contremisco ». Heu! si Augustinus Dei iudicia timuit, quanto magis ea nos miseri timere debemus? Si Augustinus, qui arectiori pœnitentiæ operibus divinæ iustitiæ fecerat satis, ad Dei iudicantis tribunal venire formidat; quanto magis formidare debent peccatores hi, qui crimina sua per pœnitentiæ expiare neglexerunt? Si tandem Augustinus, qui a Deo et hominibus amabatur, si Augustinus, qui inspieiebatur et qui revera erat ingeniorum flos, Ecclesiæ jubar, scutum fidei, prædicatorum lux, fax prælatorum, monachorum speculum, flagellum hæreticorum et doctorum sol, si, inquam, ille Augustinus ad tremendum Christi iudicantis thronum sisti timet, quanto magis timere debemus nos rei, nos miseri, nos omni gratia et gloria indigni? O Domine, confige timore tuo carnes nostras, salubres timoris sacri sagittas cordibus nostris infige; fac ut timeamus sicut Augustinus, *cujus etiam cordis inflæxæ fuerunt amoris sagittæ*.

III PARS.

Cordi Augustini inflæxæ fuerunt sagittæ amoris.

Augustinus statuæ illi, quam vidit rex Nabuchodonosor, omnino fuit dissimilis: fuit quippe caput, seu adolescentia Augustini, non ex auro, sed ex luto, quia tunc peccati luto jacnit immersus: *novem fere annis, inquit, ego in illo limo profundi volutatus sum (Confes. 4, 11)*. Fuerunt etiam pectus et venter, seu juvenus Augustini, non ex argento, sed ex ære et ferro, quia tunc erat quasi induratus in peccato,

ejusque cor tunc durum videbatur velut æs et ferrum. Postremo pedes ejus, seu reliquum vitæ ejus constitit ex auro optimo et probatissimo charitatis, quia reliquo vitæ suæ tempore Deum amare non destitit, eumque semper amavit 1. amore ardenti; 2 amore effectivo; 3 amore reverentia.

1. Sancti Augustini cor ignitis amoris jaculis Deus sagittaverat: *sagittaveras cor meum charitate tua (Conf. 9, 2)*. Illud autem Augustini cor charitate sagittatum continuos ardentissimosque amoris actus et affectus eliciebat; jam enim seipsum arguebat, quod terrena, non Deum amaverit: jam creaturas omnes ad Deum solum amandum invitabat: jam seipsum ad Deum unice et ardentè amandum excitabat, dicens: *cur per multa vagaris homuncio, quærendo bona animæ tuæ et corporis tui? Ama unum bonum, in quo sunt omnia bona et sufficit; desidera simplex bonum, quod est omne bonum et satis est. Quid amas caro? Quid desideras anima? ibi est quidquid amas: ibi est quidquid desideras (Manual. c. 54)*. Augustini cor erat quasi fornax, in qua ignis charitatis semper ardebat; ex corde enim ejus, veluti ex fornacæ accensa, amoris sacri flammæ indesinenter emergebant; et quanto affectu Deum dilexerit, patet potissimum ex responsionibus, quas Christo interroganti fecit. Sicut enim olim a sancto Petro petierat Christus, an ipsum amaret, ita Augustinus ter coelestem et divinam audivit vocem, qua Deus ab illo quærebat, an ipsum amaret: *Augustine amas me? (ser. in Dom. 12 post Pentec.)*. Trinæ huic interrogationi eandem, quam olim Petrus, responsionem dedit Augustinus, dicens: *Domine, tu nosti, quia amo te. Cui Christus: Augustine, si amas me, edisere et manifesta, quantus sit amor tuus pro me? Respondit Augustinus, Domine, optarem, ut cuncta ossa mea fierent lampades auræ et omnis sanguis meus in pretiosum verteretur balsamum, quod in his lampadibus consumeretur, ut sic victima totaliter amoris tui igne consumpta fieri possem. Cui iterum Christus: o Augustine, nonne et aliud tui in me amoris testimonium dare velles? Respondit sanctus Pontifex; o Domine, cuperem ut omnes vena, omnesque cor-*

poris mei nervi in aurea converterentur vincula, quibus cor meum tibi in æternum alligare valerem. Cui tertio Christus, o Augustine, *nonne et adhuc ardentiore afficeris amore?* Respondit Doctor egregius: « Domine valde exultat in te anima mea; dum cogitat, quod tu sis Deus meus. Verum, o Rex gloriæ, tanta te dilectione prosequor, quod si per impossibile fieri posset, ut Augustinus esset Deus et tu esses Augustinus, omnino vellem ego fieri Augustinus, ut tu fieres Deus ». Ecce verum amantem, in cuius corde infixæ manent amoris divini sagittæ, quia Deum amavit amore ardenti: *et quia etiam amavit amore effectivo, seu efficaci.*

2. Amor, ut verus sit, in corde ita latere non potest, ut foras non erumpat et operetur; amor enim non est otiosus, nec bene Deum amat qui pro illius gloria non operatur: *amor Dei non est otiosus, si vere est amor, magna operatur; si non operatur, non est amor* (Bernar. serm. 51 ad soror). Amor, si verus sit, ignis naturam sortitur: *sicut autem non potest esse ignis in paleis et non ardere; ita nec ignis divini amoris esse potest in corde et opere vacare* (D. Bonav. serm. 8 de Apostol.). Unde si quis probare velit, an Deum vere diligat, inspicere debet, an amor, quo se ardere credit, ad opera multa et magna pro Dei amore perficienda inducat; tuncque dicat, se vere Deum amare, cum pro illius amore bona quæ potest, operatur: *tunc vere Deum diligis, si pro illius amore bona quæ potes, operaris* (S. Bern.). Efficaci hoc amore Deum amabat Augustinus: amabat eum, amoreque suum operibus probabat: amabat Deum toto corde et ut amorem suum probaret, a bono opere nunquam cessabat. Nunc peregrinis recipiendis vacabat tanta cum charitate, ut Christus eam remunerare volens, ab ipso sub peregrini specie aliquando recipi dignatus sit. Nunc sanctus ille Doctor elargiendis elemosynis operam dabat, suasque facultates tanta liberalitate pauperibus erogabat, ut e redditibus suis satis copiosè vix sibi necessaria servaret; diceretque quod *non est episcopi servare aurum et revocare a se mendicantis manum* (ser. 40 de divers.). Præterea quis dicat, quanta bona opera operatus sit visitando infirmos, mcestos con-

solando, molliendo peccatorum corda, oves errantes revocando et viros pios ad perfectionis apicem vocando? Quis explicet, quantum Augustinus pro Dei amore operatus sit in disputationibus, quas adversus hæreticos suscepit, in mirandis et innumeris libris, quos conscripsit, in prædicationibus quas ad populum habuit et in episcopalibus muniis, quæ dignissime obiit? Nunquam sane sanctissimus hic Antistes a bono opere vacavit; et sicut angeli continue Deum amant et continue operantur quæ Deus ab iis exigit, ita Augustinus Deum semper toto corde amavit, semperque bonis operibus ad Dei gloriam spectantibus incubuit. Ecce verum Dei amatorem, in cuius corde infixæ permanserunt amoris sagittæ, quia Deum amavit amore efficaci: *et quia illum etiam amavit amore reverentis.*

3. Deum ardentissime amabat Augustinus et amore reverentiæ illum amabat. Unde potissimum ejus studium erat in contemplatione magnitudinis divini et propriæ infirmitatis, ut inde ad reverentialem Dei amorem accenderetur. Audiebatur nonnunquam ad Deum clamans: *noverim te, noverim me* (Solit. 2, 1); quasi diceret: fac, o Domine, ut cognoscam celsitudinem majestatis tuæ et nihilitatem meam nearumque actionum, ut inde ad te omni cum reverentia amandum movear. Si quæras ab Augustino quanta sit Dei magnitudo? Respondebit, quod *Deus hoc est, quod nulla attingit opinio: plus est enim, quam quidquid dici poterit, vel cogitari* (quæst. veter. et nov. Testam. q. 1). Si vero ab eodem Augustino petas, quis ipse sit? Respondebit, se esse magnum peccatorem, Ecclesiæ persecutorem et hominem vilem, non solum dignitatibus ecclesiasticis, verum etiam omni gratia indignum. Quare, cum Augustinus Deum inspiceret ut summum bonum, quo nil majus excogitari potest: cumque se ut peccatorem et tanquam nihilum intueretur, Deum summa cum reverentia colebat et amabat, seque totum in actus amoris reverentialis coram Deo effundebat, ac tanta cum reverentia eum amabat, ut nec satis reverentialem suum erga Deum amorem exprimere posset. O mirandum Augustini cor, quod spiritualibus doloris, timoris et amoris sagittis vere confossum fuit!

O utinam omnium corda hominum iisdem sagittis sauciarentur! O peccatores, qui sceleribus multis divinam offendistis majestatem, acerbò dolore corda vestra configite. Doluit et flevit Augustinus; dolore similiter vestra conterantur corda, quia melius est hic ad tempus dolere, quam æternum in styge ardere: *doleamus hic animo, ne doleamus illic supplicio* (Chrysost. ho. 23 in ep. ad Heb.). Sagitta doloris configantur corda vestra; ac item configantur sagitta timoris: timete Dei judicia, nec non inferni supplicia: *dolor et timor*, inquit Hugo cardinalis, *quasi duæ molæ sunt, inter quas molitur justus* (in c. 20 Gen.); quare si justì et salvi fieri velitis, timete, ac *cum timore et tremore salutem vestram operamini*. Duabus sane hisce sagittis configi debent corda vestra; et potissimum configi debent amoris sagitta. Hæc est sagitta, quæ suaviter, fortiter et utiliter vulnerat, quia *amore Dei nihil potest esse delectabilius, nihil honorabilius, nihil utilius* (D. Bonav. de profect. relig. 2, 73). Hæc est sagitta, quæ ita ferit, ut spirituales et æternam vitam conferat: nam ut ait Bernardus, *vita vera hominis, amor Dei est (de vita solit. ad Frat.)*. Itaque Deum ardentè amate: et sicut angeli in cælo Deum amare nunquam desinunt, ita et in terra cor vestrum ab ejus amore nunquam vacet. Amate Deum amore ardenti, amate eum amore efficaci, amate eum amore reverentiali, amate eum usque ad mortem, et amor vester perseverabit in cælis. Amen.

DE S. JOANNIS BAPTISTÆ DECOLLATIONE

CONCIO UNICA.

Dicebat Joannes Herodi: Non licet tibi habere uxorem fratris tui (Marc. 6, 18).

Quale spectaculum nostris hodie sese exhibet oculis? Spectaculum quidem cunctis horrendum sæculis et ab omnibus penitus hominibus detestandum. Heu! quis unquam causam et modum decollationis sancti Joannis Baptistæ scire poterit, quin Herodiadis malitiam et Herodis injustitiam protinus exhorrescat? Herodias, mulier adultera et venereis addicta deliciis in Joannem hominem castissimum malitiose insurrexit, ejusque mortem ab Herode instanter petiit. Herodes vero, rex adulter et incestuosus, ut impudicæ huic placeret mulieri, inter choreas et epulas contra Joannem, virum utique sanctissimum et innocentissimum, iniquam mortis sententiam ferre attentavit. Ecce spectaculum, quod vobis hodie proponitur, quod S. Augustinus *crudele* vocat: *crudele*, inquit, *spectaculum ante oculos nostros constitutum est; caput Joannis in disco propter odium veritatis*. Heu! quid crudelius et iniquius, quam quod sanctus Joannes, Christi Præcursor, penitentium exemplar, innocentium speculum, orbis oraculum, omnium virtutum centrum, propheta et plus quam propheta, nec non inter natos mulierum major, ad mortem damnetur, mortisque sententiam subeat, eo quod in spiritu charitatis Herodem monuerit, dicens: *non licet tibi habere uxorem fratris tui*. Sola hujus rei cogitatio magnum haud dubie cordibus vestris horrorem ingerit, majoremque ingeret, cum sævissimam hanc tragediam tota hac concione delineaverò. Ave.

In hodierna tragedia tres potissimum occurrunt personæ, quæ nostris argumentum suppeditant concionibus; Joannes scilicet, He-